

IVKA BENZEZ, MOJ VAGANAC, GOSPIĆ, 2024., 86. STR.

U rujnu 2024. godine iz tiska je izašla knjiga Ivke Bengez *Moj Vaganac*. Nakladnik knjige je Državni arhiv u Gospiću, a urednik je Ivica Mataija. Knjigu su autorica i urednik predstavili 14. rujna 2024. godine u Vagancu. Kao dan promocije izabrana je proslava zaštitnika župe Vaganac, odnosno kako bi lokalno stanovništvo reklo *zbor*. Knjiga je predstavljena u crkvi odmah nakon mise. Iako sam i sam bio zagovornik promocije nakon mise te na isti način predstavio prvi broj časopisa na Zavalju, smatram da takav oblik promocije ipak nije prikladan. Naravno da je ideja da se knjiga predstavlja odmah nakon mise na kojoj se slavi župni zaštitnik dobra zbog toga što se taj dan u demografski opustošenim ličkim selima okupi veći (najveći) broj sadašnjih i bivših stanovnika, pa će tako sigurno dospjeti do puno većeg broja čitatelja. Ipak, takve promocije, koje u načelu to ni nisu, traju iznimno kratko, svega nekoliko minuta pa se ni ne može izložiti vrijednost i potencijal određenog djela. Stoga smatram da promocije treba odvajati od samog vjerskog obreda, posebice ako je tog dana proslava župnog zaštitnika jer promocija pada u sjenu liturgijskog slavlja i sve to onda bude nekako nespregnuto napravljeno. Osobno nisam ni znao da je bila održana promocija dok nisam vidio prilog u emisiji HRT-a Dobro jutro Hrvatska, nazvan „Vaganac – selo koje se kao feniks diglo iz pepela“. Prilog je emitiran 5. listopada 2024. i u njemu je prikazana prava vrijednost ovog djela.

Autorica Ivka Bengez djevojački Jakovljević rođena je 3. siječnja 1951. godine u Gornjem Vagancu. U rodnom selu živjela je do trinaeste godine, a tad odlazi na daljnje školovanje u Zagreb, gdje je i ostala živjeti do danas. Ova je knjiga skup sjećanja na njezino rodno mjesto, prvenstveno sjećanja iz djetinjstva ili mladenaštva. Autorica nije humanističkog obrazovanja, knjiga nije pisana kao znanstveno djelo te ne koristi znanstveno-stručnu terminologiju kao ni citiranja. Knjiga je dakako pisana subjektivno, iz perspektive same autorice, odnosno autorica je pisala prema svojem osobnom iskustvu o onome što je vidjela, proživjela, upamtila ili čula. Ova knjiga ne donosi opise stradanja ili popise žrtava Vaganca u Drugom svjetskom ratu ili Domovinskom ratu, u njoj nema politiziranja niti politikanstva. Kada čitatelj uzme u ruke ovu knjigu od 86 stranica, prije početka čitanja mislit će da knjiga obrađuje jednu temu, a naposljetku čitanja uviđa da obrađuje drugu. U suštini svatko bi nakon čitanja ove knjige trebao biti zadovoljan ili zbog novih spoznaja ili podsjećanja na neka prošla vremena.

Na početku knjige (7-16) autorica navodi svoja razmišljanja i osjećaje o okupiranom zavičaju za vrijeme Domovinskog rata te o poslijeratnom posjetu zapaljenom

i uništenom selu u rujnu 1995. godine. Iako se na početku knjige spominje „bliža prošlost“, razlog postavljanja ove teme na prvo mjesto iznimno je opravdan. Posljedice Domovinskog rata uvelike su obilježile današnji život i demografske promjene koje su snašle Vaganac i osnovni su razlog zašto danas ovo selo nije isto kao ono iz autoričinih sjećanja. Najranija sjećanja autorice iz dječjih i školskih dana opisana su u poglavljima „Moja obitelj i život“ i „Djetinjstvo koje pamtim“ (19-22). Povijesni osvrt na prošlost ovog sela (23-30) puno je kraći nego što sam mislio kada sam krenuo čitati ovu knjigu, ali donosi osnovne podatke čitatelju kako bi razumio naredna poglavlja.

Od 31. stranice nadalje počinje ono zbog čega i sama knjiga ima veliku vrijednost, opisivanje običaja i svakodnevnog života u jednom ličkom selu. Opisani su božićni običaji (31-33), post i poklade (34-35), uskršni običaji (36-38), lokalna crkvena slavlja *zborovi* (39-41), narodna nošnja (42-46), svakidašnja i svečana jela (47-52), život u ruralnom prostoru (53-65), običaji oko rođenja, pričesti, krizme, vjenčanja, smrti, sprovoda (66-78) te naposljetku narodne pjesme, izreke i nadimci (79-84).

Čitajući ovu knjigu, imao sam osjećaj da je na jedan vrlo jednostavan i slikovit način prikazan život jedne ličke zajednice. Knjiga se pročita „u dahu“. Nama povjesničarima kao i svim mlađim generacijama koje su zavičajno vezane uz taj prostor ova knjiga je jedno jako dobro svjedočanstvo o prošlim vremenima. S druge strane, vjerujem da će stariji čitatelji, kad pročitaju ovu knjigu, moći reći da je bilo tako. Sigurno je već bilo, a i bit će nezadovoljnika koji će prigovarati da je izostavljeno ovo ili ono ili da je više prostora trebalo posvetiti ovome i onome i slično. Ova knjiga ne zaslužuje i ne smije dobiti ni jednu negativnu kritiku. Ova knjiga nije povijest mjesta ili župe Vaganac, ova knjiga je subjektivni prikaz sjećanja i proživljenog iz iskustva same autorice. Sama autorica stavljanjem posvojne zamjenice *moj* u naslov knjige stavlja dodatni naglasak na to da su to isključivo njezina opažanja i stavovi o proživljenom te da stavovi i iskustva nekog drugog čitatelja mogu biti i drugačiji, ali to je onda „njegov Vaganac“.

Svi oni kojima ova knjiga „dođe pod ruku“, a da nisu čuli za Vaganac, zasigurno će nakon čitanja potražiti još pokojnu informaciju o ovom pitomom naselju u zagrljaju Korane i sjeni Čelopeka i Ličke Plješivice. Stoga svima preporučujem da nabave i pročitaju ovu knjigu, koja će se zasigurno naći u mnogim kućnim knjižnicama.

Želimir Prša, mag. educ. hist. et geog.